

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Dijkversterking Streefkerk - Ameide - Fort Everdingen

Voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport

1 Advies over het MER in het kort

De dijk langs de Lek tussen Streefkerk, Ameide en Fort Everdingen in de provincies Utrecht en Zuid-Holland voldoet deels niet meer aan de waterveiligheidseisen. Daarom wil het Waterschap Rivierenland de dijk versterken. Het waterschap wil de slechtste stukken eerst aanpakken en zo met het beschikbare budget de dijk zo effectief mogelijk veiliger maken. De delen van de dijk die niet aan de norm voldoen maar ook niet urgent zijn, worden hierna in een afzonderlijk project opgepakt.

Voordat Gedeputeerde Staten van Utrecht besluiten over het project, zijn de milieueffecten onderzocht in een milieueffectrapport (MER).¹ De provincie heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie') gevraagd te adviseren over het MER. In dit advies spreekt de Commissie zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER fasen 1 en 2 samen.

Wat staat in het MER?

Het project bestaat uit maatregelen om de waterveiligheid te verhogen en maatregelen om de dijk beter de kunnen beheren.² Het traject is verdeeld in negen dijkzones (zie figuur 1). Deze zones verschillen in de knelpunten die vanwege de waterveiligheid opgelost moeten worden. Per dijkzone zijn daarom andere maatregelen nodig.³ Verder vindt compensatie plaats vanwege negatieve gevolgen voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN), Kaderrichtlijn Water (KRW) en verlies aan waterberging in één dijkzone.

In het MER fase 1 zijn voor elke dijkzone verschillende waterveiligheidsoplossingen onderzocht, zoals asverschuivingen, ophogingen, constructieve oplossingen en maatregelen om piping⁴ te voorkomen. Daarna is een voorkeursalternatief (VKA) gekozen. In MER fase 2 zijn de effecten van dit VKA in meer detail beoordeeld. Daarbij is onderscheid gemaakt naar de aanlegfase en de gebruiksfase.

De milieueffecten verschillen per zone. De dijkversterking kan – inclusief de aanleg van de beheerstroken en taludverflauwing – in bepaalde zones (sterk) negatieve effecten hebben op NNN-gebieden, beschermde soorten, houtopstanden, waterkwantiteit, waterkwaliteit, de grondbalans, duurzaamheid (luchtemissies, circulariteit en biodiversiteit), landschap en ruimtelijke kwaliteit, archeologische waarden en de woon- en leefkwaliteit tijdens de bouwphase (verkeershinder, geluidhinder en trillinghinder). Het MER beschrijft in beide fasen mitigerende maatregelen om de effecten te verzachten. In sommige zones zijn er op een aantal thema's ook (sterk) positieve effecten, zoals op duurzaamheid en verkeersveiligheid.

¹ Het MER dat is gebruikt voor de eerste fase, waarin de voorkeursoplossing is vastgesteld: *Milieueffectrapportage Fase 1, Verkenning Dijkversterking SAFE*, Waterschap Rivierenland, 4 februari 2022, en het addendum daarop: *Addendum Milieueffectrapportage Fase 1 Verkenning Dijkversterking SAFE*, Waterschap Rivierenland 1 juli 2024. En het MER voor de tweede fase, het ontwerp-projectbesluit: *Milieueffectrapportage Dijkversterking SAFE fase 2*, Waterschap Rivierenland, 16 december 2025.

² Aanleg van beheerstroken inclusief (herstel van) opritten.

³ Het gaat per dijkzone (zie het grijze blok op bladzijde 3 van dit advies) om de volgende (combinaties van) maatregelen: lokale kruinverhoging, aanleg of verbreding van de bestaande binnenberm, verflauwing van het talud, verticale stabiliteits- en/of pipingconstructies (kunststof of staal), vervanging van steenbekleding.

⁴ Piping is het proces bij hoogwatersituaties dat doorstromend water zand meevoert onder de dijk. Doordat zo een doorgang wordt gevormd die steeds groter wordt, geeft dit stabiliteitsrisico's voor de dijk.

Voor twee dijkzones zijn in het MER fase 2 varianten vergeleken voor de veiligheidsopgave. Het gaat voor dijkzone 6 om manieren om piping te voorkomen (via een pipingscherm of een filterconstructie in de eendenkooi). Voor dijkzone 11 zijn een buitenwaartse asverschuiving en een gecombineerde constructie met elkaar vergeleken. De varianten leiden deels tot verschillende milieueffecten.

Wat is het advies van de Commissie?

De aanpak om in eerste instantie de meest urgente waterveiligheidsopgaven op te lossen is relatief nieuw in Nederland. De Commissie waardeert hoe dit is uitgewerkt voor deze dijkversterking. In de uiteindelijk gekozen dijkzones (zie figuur 1) is het waterveiligheidsvraagstuk volgens het waterschap het meest urgent, omdat zonder aanpak van deze dijkzones de jaarlijkse faalkans van de dijktrajecten groter is dan 1/1000.

De referentiesituatie⁵ en de effecten van de dijkversterking zijn uitgebreid beschreven in verschillende deelrapporten in fasen 1 en 2. De Commissie waardeert bijvoorbeeld de uitgebreide onderzoeken naar gevolgen voor landschap en cultureel erfgoed. De resultaten van de deelrapporten zijn steeds in het MER voor iedere fase samengevat. In de samenvatting van het MER zijn steeds tabellen opgenomen die over het algemeen duidelijk en eerlijk zijn over de te verwachten milieueffecten.

De Commissie ziet ook dat het voorliggende MER nog niet het definitieve project en de definitieve milieueffecten beschrijft. In de vervolgfase (definitieve uitwerking van het dijkontwerp en de vergunningaanvragen) wordt nog nader, gedetailleerder onderzoek gedaan naar bijvoorbeeld de gevolgen voor het landschap en cultureel erfgoed. De Commissie heeft in het licht van die fasering beoordeeld in hoeverre in het MER, de bijlagen bij het MER en de bijlagen bij het projectbesluit de essentiële milieu-informatie staat om het belang van de leefomgeving volwaardig mee te kunnen wegen bij het besluit over het projectbesluit. **Dat is op één punt niet het geval. Het gaat om de haalbaarheid van de juridisch verplichte natuurcompensatie vanwege negatieve gevolgen voor het NNN.** Het MER gaat niet in op de specifieke ecologische randvoorwaarden die nodig zijn om de natuurcompensatie te realiseren. Hierdoor is onduidelijk in hoeverre de negatieve effecten op het NNN voldoende worden gecompenseerd en of de door het MER voorziene kwaliteitsverbetering haalbaar is.

De Commissie adviseert deze informatie in een aanvulling op het MER op te nemen, en dan pas een besluit te nemen over het projectbesluit. Zij licht dit toe in hoofdstuk 2.

Wat zijn andere belangrijke aandachtspunten voor het vervolg?

Op andere onderwerpen dan natuurcompensatie bevatten het MER en de andere beoordeelde documenten wél de essentiële milieu-informatie voor een besluit over het projectbesluit, maar ziet de Commissie nog wel belangrijke aandachtspunten voor de nadere uitwerking. Die punten staan in hoofdstuk 3 van dit advies. Het gaat onder andere om:

- een helder overzicht van de te treffen milieumaatregelen en resterende milieueffecten;
- een beoordeling of de milieudoelstellingen van het project, naast de veiligheidsopgaven, worden bereikt;
- meer detailinzicht in de gevolgen voor het landschap en cultureel erfgoed;

⁵ Deze bestaat uit de huidige situatie en autonome ontwikkelingen.

- en om een onderzoek naar mogelijkheden om natuur en ruimtelijke kwaliteit te versterken. De Commissie vindt het belangrijk dat dergelijke kansen in de vervolgfases wél volwaardig in beeld worden gebracht, waarmee ook de potentie van milieueffectrapportage beter wordt benut.

Figuur 1: Dijkzones binnen project SAFE (bron: ontwerp-projectbesluit).

Aanleiding MER

In 2050 moeten alle primaire waterkeringen in Nederland voldoen aan de normeringen in de Omgevingswet. 34 kilometer van dit 40 kilometer lange traject voldoet niet aan de norm. Het meest urgent is de situatie over 10,7 kilometer van dit traject. Dit traject is onderverdeeld in zeven dijkzones waar verschillende opgaven voor gelden en oplossingen voor zijn gekozen.

Het projectbesluit voor de dijkversterking moet worden goedgekeurd door het college van Gedeputeerde Staten (GS) van de provincie Utrecht, omdat het project in hoofdzaak in die provincie zal worden uitgevoerd. De goedkeuring van het projectbesluit is op grond van het Omgevingsbesluit (Bijlage V, project K4, werken ter beperking van overstromingen) mer-beoordelingsplichtig. Bij de start van de verkenningsfase is al besloten om, gezien de mogelijke effecten voor het milieu, een MER op te stellen.

Voor de besluitvorming is – zoals voor alle projecten die onderdeel vormen van het hoogwaterbeschermingsprogramma – het MIRT-spelregelkader gevolgd. De mer-procedure maakt onderdeel uit van de verkenningsfase en de planuitwerkingsfase. Eerst is in de verkenningsfase een VKA vastgesteld door het Algemeen Bestuur van het waterschap op basis van een MER fase 1 in een Nota VKA en Addendum daarop (inclusief Addendum MER fase 1). Het VKA is in de planuitwerkingsfase nader uitgewerkt en beoordeeld in het MER fase 2. Dit VKA is opgenomen in het ontwerp-projectbesluit. Naast het projectbesluit zijn ook andere toestemmingen nodig, waaronder omgevingsvergunningen voor bijvoorbeeld het verrichten van activiteiten in beperkingengebieden, voor rijksmonumentenactiviteiten en voor flora- en fauna-activiteiten.

Het MER fase 1 en MER fase 2 zijn tezamen nodig voor de onderbouwing van het projectbesluit. Dit advies gaat daarom over beide fasen. Eerder bracht de Commissie een advies uit over de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het op te stellen MER.

Locatiebezoek en startgesprek

Op 3 juni 2026 heeft de Commissie voor dit advies gesproken met vertegenwoordigers van het waterschap en de provincie. De provincie en haar adviseur hebben hierbij een nadere toelichting gegeven op het project. Ook heeft de Commissie een bezoek gebracht aan de projectlocatie en het studiegebied.

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval het college van GS van Utrecht – besluit over de goedkeuring van het projectbesluit.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt staan, evenals het eerdere advies van de Commissie, op de website. Deze zijn te vinden door nummer 3544 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies over natuurcompensatie

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar oordeel toe en geeft zij in een tekstkader adviezen voor de op te stellen aanvulling. Naar het oordeel van de Commissie is het uitvoeren ervan essentieel om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming.

Uitgevoerde onderzoeken naar ecologische effecten

Het MER bevat een beschrijving en beoordeling van de effecten op Natura 2000-gebieden, Nationaal Natuurnetwerk (NNN) en overige provinciaal beschermde gebieden, beschermde soorten en houtopstanden. Dit is gebaseerd op deelonderzoeken (bijlagen bij het MER). De effecten op biodiversiteit zijn apart beoordeeld onder het thema 'duurzaamheid'.

De effectbeoordeling legt de nadruk op de informatie die nodig is om te voldoen aan juridische kaders, zoals stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden, beschermde soorten en ruimtebeslag in Natura 2000-gebieden en NNN-gebieden. Deze onderzoeken zijn van voldoende kwaliteit. Voor het beoordelen van de 'vergunbaarheid' van het project bevat het MER daarom voldoende informatie.

Compensatie NNN volgens het MER

Het voornemen zal leiden tot aantasting van natuurbeweertypen die deel uitmaken van het NNN. Hiervoor is compensatie vereist, wat is uitgewerkt in een compensatieplan.⁶ Volgens het MER hebben de compenserende maatregelen voor het NNN positieve gevolgen voor het NNN zelf. Ze grenzen aan bestaande NNN-typen en zijn in oppervlakte groter dan de verloren oppervlakte, waardoor het NNN-areaal toeneemt. Op enkele locaties zorgen de maatregelen volgens het MER ook voor een betere verbinding binnen het NNN.

Haalbaarheid compensatie niet voldoende onderbouwd

De Commissie waardeert dat met het compensatieplan méér kwaliteit wordt toegevoegd dan strikt genomen noodzakelijk. Ze merkt daarbij wel op dat de navolgbaarheid en

⁶ Compensatieplan NNN Dijkversterking SAFE, Waterschap Rivierenland, 27 november 2025.

onderbouwing van de haalbaarheid van de natuurcompensatie aandacht vraagt. Voor verschillende natuurbeheertypen gelden specifieke ecologische eisen en een passend beheer. Het is onvoldoende duidelijk of het compensatieplan daar een voldoende robuuste invulling aan geeft. Hierdoor is onduidelijk in hoeverre de negatieve effecten op het NNN voldoende worden gecompenseerd en of de door het MER voorziene kwaliteitsverbetering haalbaar is. In hoeverre maatregelen achter de hand zijn om bij ongewenste ontwikkelingen bij te kunnen sturen komt niet aan bod in het compensatieplan.

Als voorbeeld noemt de Commissie de aantasting van het natuurbeheertype vochtige hooilanden in dijkzone 3. Dit is een zeldzaam, kwetsbaar type dat zeer specifieke hydrologische omstandigheden vereist, zoals hogere grondwaterstanden, buffering en voedselrijkdom. Aanvullend vereist het specifiek beheer. In het natuurcompensatieplan ontbreken deze ecologische voorwaarden en wordt niet duidelijk of de geplande natuurinrichting hier voldoende en robuuste invulling aan geeft.

De Commissie adviseert om het MER deel 2, voorafgaand aan het projectbesluit, aan te vullen met een nadere onderbouwing van de haalbaarheid van de (verplichte) compensatie, en dat de door het MER voorziene kwaliteitsverbetering van NNN realistisch is. Ga hierbij in op:

- de benodigde en te realiseren abiotische omstandigheden;
- de ontwikkeling, de instandhouding en het beheer;
- de wijze waarop de ontwikkeling wordt gemonitord;
- met welke maatregelen bijgestuurd kan worden wanneer de kwaliteitsverbetering tegenvalt.

3 Aanbevelingen voor het vervolg

De Commissie wil met onderstaande aanbevelingen een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de verdere besluitvorming. De opmerkingen in dit hoofdstuk hebben geen betrekking op ontbrekende essentiële informatie.

3.1 Complexiteit trechteringsproces, verspreiding milieu-informatie en belang goede informatievoorziening

De Commissie constateert dat het lastig is om de weg te vinden in de projectstukken. Dit komt door de veelheid aan informatie en documenten en de fasering die is aangebracht in het onderzoek. In het MER fase 1 staat informatie over de versterkingsopgave, de mogelijke en onderzochte oplossingen en milieugevolgen daarvan. In de fase van keuze van het VKA (2022) zijn de versterkingsoplossingen bestuurlijk vastgelegd en is daarna (2024) een addendum op het VKA én MER fase 1 opgesteld met aanvullende keuzes en milieu-informatie. Het MER fase 2 en de vele en omvangrijke bijlagen daarbij bevatten vervolgens nader uitgewerkte informatie, net als de bijlagen bij het ontwerp-projectbesluit en de nota's over de dijkontwerpen per dijkzone. Na het projectbesluit volgen nog vergunningaanvragen en (ontwerp-)besluiten waarin wederom milieu-informatie zal staan.

Het MER fase 2 bevat dus nog niet de inhoud en milieueffecten van het definitieve project: het project zelf én het milieuonderzoek zijn in deze fase nog niet definitief uitgewerkt.

Het is daarnaast complex om in dit uitgebreide trechteringsproces, dat jaren heeft geduurd, te achterhalen wanneer en waarom keuzes over bijvoorbeeld de afbakening van dijkzones en de doelstellingen van het project zijn gemaakt. Drie voorbeelden:

1. **Dijkzones en afbakening daarvan.** Het MER fase 1 begon met een onderzoek naar oplossingen in meer dijkzones dan de zones die in het ontwerp-projectbesluit zijn meegenomen. Ook de lengte van de dijkzones in het projectbesluit wijkt af van fase 1.
2. **Versterkingsmaatregelen.** In het ontwerp-projectbesluit zijn aanpassingen doorgevoerd in de versterkingsmaatregelen ten opzichte van het VKA (2022) en addendum op het VKA (2024). Het ontwerp-projectbesluit bevat daarnaast ontwerpnota's (één algemene en acht over dijkzones), maar deze nota's worden momenteel verder uitgewerkt in vergunningaanvragen, in samenspraak met de aannemer. Tijdens het locatiebezoek van de Commissie is bijvoorbeeld toegelicht dat de veiligheidsopgave voor piping in dijkzone 6 niet meer aan de orde zal zijn in het uiteindelijke dijkontwerp.
3. **De aanvullende ambitie 'toevoegen van ruimtelijke kwaliteit indien dit mogelijk is zonder meerkosten of door financiering als meekoppelkans.'** Deze ambitie lijkt in het MER fase 2 te zijn toegevoegd ten opzichte van het MER fase 1 en de VKA-keuze, maar onduidelijk is waarom deze is toegevoegd en wat hiervan de gevolgen zijn voor het project.

Bovenstaande complexiteit is deels inherent aan de dynamiek en voortgang van een ontwerpproces binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP), waarin wordt getrechterd naar een voorkeursoplossing, projectbesluit en vergunningen. In dit proces worden de veiligheidsopgave (en dus de mogelijke en benodigde oplossingen) gedurende de tijd door nieuwe modellen, gegevens en onderzoeken bijgesteld.

Het gevolg van deze gefaseerde aanpak is echter dat het proces lastig navolgbaar is. Het is bijvoorbeeld steeds een zoektocht om de beschrijving van een specifiek milieueffect op een specifieke locatie te vinden. Omwonenden van het project vragen zich ook af wat precies op welke locatie gaat gebeuren, leest de Commissie in de zienswijzen. Dat op zichzelf vraagt al om een goede informatievoorziening van wat uiteindelijk het beoogde project omvat en welke gevolgen het heeft. Daarover gaat ook de volgende paragraaf.

3.2 Overzicht te treffen milieumaatregelen en resterende milieueffecten

In paragraaf 4.2 van het MER fase 2 staat het dijkontwerp: de uiteindelijk gekozen maatregelen per dijkzone. Onderdeel van de tabel in deze paragraaf zijn niet de mitigerende maatregelen die worden overgenomen in het dijkontwerp en in het projectbesluit, maar alleen de (verplichte) compenserende maatregelen voor NNN, KRW en waterberging (die nog verder uitgewerkt worden in paragraaf 4.3 van het MER). In paragraaf 5.4, na de effectbeoordeling van het dijkontwerp, staan alle mitigerende en compenserende maatregelen die het MER voorstelt. Het MER stelt bijvoorbeeld voor om zoveel mogelijk emissieloos te bouwen en om damwanden trillingsarm in te brengen om hinder voor omwonenden te voorkomen. Ook stelt het MER voor om voor kamsalamander

amfibieëschermen te plaatsen aan de noordzijde van de sloot aan de binnenzijde van de dijk bij Tienhoven (dijkzone 9).

In paragraaf 5.4 staat niet welke maatregelen uiteindelijk in het VKA in het projectbesluit zijn opgenomen. In het projectbesluit zelf staat alleen in algemene zin dat (1) maatregelen om negatieve effecten te voorkomen al zoveel mogelijk onderdeel zijn geweest van het ontwerpproces en (2) een aantal tijdelijke maatregelen, zoals behoud van houtopstanden en het voorkomen van verstoring van dieren en planten, zoveel mogelijk wordt genomen in afstemming met de uitvoerder. De regeling in het projectbesluit is dus relatief globaal: niet precies duidelijk is welke concrete maatregelen uit het MER zijn overgenomen in het besluit. Omdat het MER echter wel de haalbare en effectieve mitigerende en compenserende maatregelen goed heeft uitgewerkt (met uitzondering van het NNN, zie hoofdstuk 2), bevat het rapport op dit punt de essentiële informatie.

De Commissie beveelt aan om in de vergunningenfase expliciet bekend te maken welke maatregelen nu werkelijk worden getroffen, wat de resterende negatieve milieueffecten zijn en hoe dat past binnen de effecten zoals beschreven in het MER. Maak hiertoe bijvoorbeeld een integraal (gevisualiseerd) dijkontwerp én een eindbeoordeling van de voorziene maatregelen voor alle milieuthema's. Daarop vooruitlopend beveelt de Commissie aan om in of bij het projectbesluit te verduidelijken wanneer en hoe omwonenden en andere belanghebbenden worden geïnformeerd.

3.3 Mate waarin brede (omgevings)ambities worden gerealiseerd

Het hoofddoel van de dijkversterking is de versterkingsopgave: (1) het versterken van de waterkering zodat de overstromingskans in het jaar 2030 maximaal 1 / 1.000 is en (2) met dijkversterkingsmaatregelen alle faalmechanismen oplossen volgens de ontwerpuitgangspunten en het beleid van waterschap. De dijkversterking kent ook andere (milieu)ambities, zoals het inpassen in de omgeving met behoud van bestaande waarden en ruimtelijke kwaliteit, een lagere CO₂-voetafdruk en hergebruik van vrijkomende grondstoffen. Het is niet navolgbaar in hoeverre dergelijke ambities een plek hebben gekregen in het dijkontwerp en uit het MER wordt niet duidelijk in hoeverre deze ambities worden gerealiseerd ('doelbereik').

De haalbaarheid van deze ambities is afhankelijk van de uitvoeringswijze van het project. De toets aan doelbereik volgt volgens de mondelinge toelichting van het waterschap in de fase na vaststelling van het projectbesluit. De Commissie vindt dat deze beoordeling juist ook in de huidige fase van meerwaarde was geweest, omdat dan voor eenieder duidelijk wordt in hoeverre (ordegrootte) het project aan de milieurelevante doelstellingen zal voldoen.

De Commissie begrijpt echter ook dat het hoofddoel de dijkversterkingsopgave is en de wijze van uitvoering sterk bepalend zal zijn voor de haalbaarheid van de andere ambities. Daardoor is een toets op doelbereik van deze milieuambities nog niet *essentieel* voor het projectbesluit. De Commissie beveelt wel aan om in de vergunningenfase expliciet te vermelden in hoeverre milieuambities worden bereikt. Daarop vooruitlopend beveelt ze aan om in of bij het projectbesluit te verduidelijken wanneer en hoe omwonenden en andere belanghebbenden worden geïnformeerd.

3.4 Alternatievenonderzoek versterking ruimtelijke kwaliteit en natuur

Versterking ruimtelijke kwaliteit

De effecten op de ruimtelijke kwaliteit zijn in het MER beschreven en beoordeeld op basis van een aantal deelonderzoeken (bijlagen bij het MER). Het Addendum Ruimtelijke kwaliteit (2020) geeft ontwerputgangspunten. Het Ruimtelijke kwaliteitskader is uitgewerkt in een vormgevingsplan (bijlage 3 Ontwerpnota VO) en leidt tot een inpassingsplan.

Het MER gaat niet in op mogelijkheden om de ruimtelijke kwaliteit te versterken als maatregel om de projectambitie (behoud) en aanvullende ambitie (versterking) van ruimtelijke kwaliteit te bereiken. Een uitzondering is de compensatie voor NNN (Hagestein, De Eendracht, Polder de Eendracht en De Dompelaar) waar mogelijk een haagbeuken-essenbos ontwikkeld kan worden. De Commissie beveelt aan om bij de verdere plandetaillering en uitvoering alsnog expliciet te onderzoeken of en hoe de initiatiefnemer de ruimtelijke kwaliteit op en nabij de dijk kan versterken.

Natuuropgaven

De Commissie ziet dat er, los van de dijkversterking zelf, aanzienlijke opgaven in deze uiterwaarden zijn op het gebied van natuurontwikkeling. Het MER is in beide fasen niet benut om opties (alternatieven) te onderzoeken die invulling (kunnen) geven aan deze natuuropgaven, terwijl de dijkversterking daar wel kansen voor biedt. Medewerkers van het waterschap hebben tijdens het locatiebezoek van de Commissie aangegeven oog te hebben voor dergelijke kansen. Ook in het MER zelf zijn deze kansen wel benoemd, maar niet inhoudelijk uitgewerkt.

Het MER onderzoekt bijvoorbeeld niet aan welke opgaven in gebieden in de nabijheid van de dijkversterking het project een bijdrage kan leveren. Zo is de beschermde soort kamsalamander ook een doelsoort voor de Natura 2000-gebieden Uiterwaarden Lek en Zouweboezem. Voor een duurzame instandhouding van de populatie langs de Lek is een verbinding tussen deze gebieden van groot belang.⁷ De huidige populatie is te klein en het leefgebied is te versnipperd. Ook de Ecologische Autoriteit heeft geadviseerd om de verbinding te concretiseren.⁸ In hoeverre de dijkversterking hier een positieve bijdrage aan kan leveren is echter niet verkend.

Door het ontbreken van inzicht in de mogelijkheden voor natuurontwikkeling, waarmee wordt bijgedragen aan doelen voor Natura 2000, NNN en/of Kaderrichtlijn Water (KRW), kunnen deze kansen op synergie ook niet meewegen bij de besluitvorming.

Het MER besteedt daarnaast weinig aandacht aan de actuele ecologische natuurwaarden op de dijk zelf (talud, dijkvoet, teen), waar het project de kwaliteit van kan verbeteren. Het MER fase 2 deel A noemt de aanwezigheid van plantensoorten van de Rode lijst op de dijk en beoordeelt de gevolgen daarvoor onder het onderdeel biodiversiteit. In het MER fase 2 deel B in paragraaf 3.7.5.3 staan diverse maatregelen, maar daarbij is geen relatie gelegd met de Rode lijstsoorten. In de overkoepelende ontwerpnota bij het projectbesluit worden deze veertien maatregelen vervolgens weer genoemd, maar niet verder uitgewerkt. Daarnaast

⁷ Zie bijvoorbeeld de Natuurdoelanalyses van beide gebieden.

⁸ Advies over de Natuurdoelanalyse Uiterwaarden Lek, provincies Utrecht en Zuid-Holland (31 augustus 2023), te raadplegen via [Uiterwaarden Lek, provincie Utrecht – Ecologische Autoriteit](#).

wordt voor grasbekleding gerefereerd aan het projectrapport Future Dikes (2024).⁹ In de ontwerpnota's van de individuele dijkzones zijn de resultaten uit dat rapport echter niet consistent verwerkt en is geen relatie met aanwezige natuurwaarden gelegd.

De Commissie beveelt aan om bij de verdere plandetaillering en uitvoering alsnog expliciet te onderzoeken of en hoe de initiatiefnemer de natuurwaarden op en nabij de dijk kan behouden en versterken. Verken daarbij het creëren en versterken van leefgebied voor de kamsalamander en het creëren van verbindingen tussen leefgebieden. Maak ook duidelijk waar andere natuurwaarden, zoals soorten van de Rode lijst, verloren gaan, hoe hiermee wordt omgegaan en op welke locaties de waarden worden hersteld of verbeterd.

3.5 Effecten op het landschap en cultureel erfgoed

Landschap en cultuurhistorie

Het MER beschrijft negatieve effecten op ruimtelijke kwaliteit. Dit is veelal vanwege de kap van bomen, zoals bij het Jufferslaantje (dijkzone 2), een wilgenrij (dijkzone 4) en verschillende erven. Op welke locaties welke bomen terug geplant worden is nog niet uitgewerkt (zie de in het MER beschreven leemten in kennis). De Commissie benadrukt het belang van het ontzien van volgroeide bomen waar dat mogelijk is en het terugplaatsen van bomen in het kader van ruimtelijke kwaliteit bij verdere planuitwerking (optimalisaties).

Bij dijkzone 11 is voor beide varianten een zeer negatief effect beschreven. In variant 1 vervalt het uitzicht op de rivier deels (omdat de weg lager dan de dijk komt te liggen) en zou rijksmonument Molen De Liefde mogelijk verplaatst moeten worden vanwege de buitenwaartse asverschuiving. In variant 2 (constructie) zijn er ook effecten vanwege de wegverlaging, maar zou de molen gespaard kunnen worden. Ook dit is benoemd als een leemte in kennis die verdere uitwerking behoeft. De Commissie beveelt aan om tijdig in overleg te gaan met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) over de inpassing van het rijksmonument, waarvan zowel de opstal als de voet beschermd zijn.

Archeologie

De Commissie wijst, in verband met de te plaatsen pipingschermen, op het belang van nader onderzoek naar en inpassing van mogelijke archeologische resten van de hiervoor genoemde Molen De Liefde. Deze molen kent een historische voorganger die door brand verwoest is.

Het plangebied kent verder een rijke geschiedenis die zich vertaalt in de aanwezigheid van bekende archeologische vindplaatsen in combinatie met een (hoge) archeologische verwachting uit verschillende historische perioden. De onderbouwende studies (bijlagen bij het MER en projectbesluit) brengen deze waarden goed in beeld. Het gehele ruimtebeslag van de dijkversterking is onderzocht met bureauonderzoek en booronderzoek. Ten tijde van het schrijven van de rapporten waren echter nog niet alle ingrepen bekend. Ook na het MER en het projectbesluit kunnen (in de verdere uitwerking) wijzigingen optreden in de te nemen maatregelen. De effectbeoordeling gaat daarom terecht uit van een worst-case-scenario, nog zonder mitigerende maatregelen.

⁹ Future Dikes SAFE, Kansrijkheid per dijkvak C0.1, Waterschap Rivierenland, 28 november 2024.

De Commissie beveelt aan de ingreep-effectrelaties na elke nadere uitwerking te actualiseren en passende maatregelen te nemen die voortvloeien uit het Archeologische Monumentenzorgbeleid. Het is van belang dit in overleg te doen met het bevoegd gezag voor omgevingsvergunningen (gemeenten). Betrek de uitkomsten van vervolgonderzoek bij de te nemen mitigerende maatregelen voor archeologie, bijvoorbeeld door inrichtingsmaatregelen op specifieke locaties zoveel mogelijk achterwege te laten of aan te passen. Dit laatste is ook van belang bij het nemen van tijdelijke maatregelen, zoals werkstroken.¹⁰

De Commissie beveelt daarnaast aan een werkprotocol 'toevalsvondsten' op te stellen voor de aannemer. Dit is vooral van belang in de gebieden waar geen archeologische begeleiding is voorzien, zoals gebieden met een hoge archeologische verwachting die onder de vrijstellingsgrenzen (in geldende omgevingsplannen) vallen.

Werelderfgoed Hollandse Waterlinie

Ingrepen in de dijk nabij de Hollandse Waterlinie (dijkvak 1, bij Fort Everdingen ter hoogte van batterij 1) zijn in het addendum VKA buiten de scope van het project gebracht. Ze zijn (waarschijnlijk voor de volledigheid) nog wel beoordeeld in het MER zelf. De Commissie volgt de redenering dat er geen effecten te verwachten zijn op het Werelderfgoed.

¹⁰ Hierop wordt ook in zienswijzen gewezen.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep op 3 juni 2026 het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

ir. Annemie Burger (voorzitter)
prof. dr. ir. Matthijs Kok
dr. Heleen van Londen
mr. Roel Sillevius Smitt (secretaris)
Ir. Hanita Zweers

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Goedkeuring van het projectbesluit.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor projecten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een milieueffectrapport (MER) vereist zijn. Uit [Bijlage V van het Omgevingsbesluit](#) onder de Omgevingswet volgt om welke projecten het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om het project K4, werken ter beperking van overstromingen.

Bevoegd gezag besluit

Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht.

Initiatiefnemer besluit

Waterschap Rivierenland.

Bevoegd gezag mer-procedure

Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag tot en met 9 juni 2026 heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3544](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de Milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e info@commissiener.nl
w commissiener.nl